

ERMENİ HARFLİ BİR TÜRKÇE ATASÖZLERİ KİTABI*

A Turkish Proverbs Book With The Armenian Letters

Zeki KAYMAZ**

ÖZET

Bu makale, Ermeni Harfli Türkçe bir atasözü kitabı hakkındadır. Kitapta 355 atasözü vardır. Atasözleri önce Ermeni alfabesiyle yazılmış, daha sonra Almancaya tercüme edilmiştir. Kitapta kaynaklarda göremediğimiz atasözleri de vardır. Bu yönüyle Türk dili ve kültürü açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler; Ermeni alfabesi, Türkçe atasözü, Türk dili, Türk kültürü

ABSTRACT

This article is related about Turkish proverb book with Armenian Letters. There are 355 proverbs in the book. Firstly, proverbs were written with Armenian alphabet then, they were translated into German. There are proverbs in the book which we can not see in sources. With this regard, it is important for the Turkish language and culture.

Keywords; Armenian alphabet, Turkish proverb, the Turkish language, Turkish culture.

Bu yazıda, Ermeni harfleriyle basılmış bir atasözleri kitabı üzerinde durulacak ve bir değerlendirme yapılacaktır. Eser, Venedik'te basılmıştır: **Türkische Sprichwörter**, von A. Merx ins Deutsche Übersetzt, Venedig, Armenische Druckerei Auf der St. Lazarus Insel, 1877, 82 s. Bu atasözleri kitabında, atasözleri Ermeni harfleriyledir ve her atasözünün altında da Almanca tercümesi bulunmaktadır. Turgut Kut'un "Ermeni Harfleriyle Basılmış Türkçe Ata-

* Bu makale, "III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu"nda sunulmuş ancak bildiri kitabında basılmamıştır. Bu metin söz konusu bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş şeklidir.

** Prof. Dr., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Lehçeleri Anabilim Dalı, zeki.kaymaz@ege.edu.tr.

sözleri Kitapları” adlı makalesindeki 9 Ermeni harfli Türkçe atasözleri kitabının adı arasında bu eser de vardır.¹

Kitapta, A. Merx’in Almancaya çevirdiği 355 atasözü vardır. Ancak örneklerin arasında “İyne ile kuyu kazmak”; “Kaş yaparken göz çıkarmak”; “Buluddan nem kapmak”; “Asdarı yüzünden pahalı olmak”; “Yemeye ne dememek”; “Yarasının üzerine tuz biber ekmek” gibi deyimler de görülmektedir. Eserdeki örneklere çok belirgin olarak şu söyleyiş özellikleri yansımıştır: Ünlülerde belirgin değişiklikler: **i>e değişmesi**: yiyen>yeyen, iyi>eyi ; **a>e değişmesi**: zaman>zeman, sarhoş>serhoş vb.dir. **Ünlü türemesi**: lazım>ilazım, raf>ıraf, rast>ırad gibi örneklerde ünlü türemeleri vardır. Ünsüzlerde özellikle kelime sonlarında **ötümsüzleşme** pek belirgindir: Arnavut> Arnavud, bulut>bulud, dert>derd, süt>süd gibi. Bulunma ve ayrılma hali eklerinin de ötümsüz şekilleri tercih edilir: yaşda, buluddan, incelikden gibi. Ayrıca **ğ>y sızıcılığı** dikkati çeker: döğ->döy-, düğün>düyün, değil>deyil vb. Atasözlerinin bütününe baktığımızda, bunları bu yazının çerçevesinde kısaca şu şekilde değerlendirebiliriz:

I- Atasözlerinin pek çoğu bilinen atasözleridir:

3. Kızını döymeyen dizini döyer
4. Denize düşen yılana sarılır.
6. Dilin kemiği yok, söyler.
9. Ak akce kara gün içindir.
11. Deliye hergün bayram.
13. Sarb sirke kabına zarardır.
20. Aç ayı oynamaz.
21. Her kuşun eti yenmez.
33. Akıl yaşda deyil başda dır.
48. Vakitsiz öten horozun boynunu keserler.
58. İnsan umduğunu yemez bulduğunu yer.
66. Her horoz kendi çöplüyünde öter.
99. Dost başa bakar, düşman ayağa.
104. Parayı veren düdüğü çalar.
110. Zorılan güzellik olmaz.
111. Her koyunu kendi bacağından asarlar.
138. Demiri tavında döyerler.
155. Kenarına bak bezini al, anasına bak kızını al.
213. Ağlamayan çocuğa süd vermezler.
245. Yalancının evi yanmış kimse inanmamış.
288. Isırgan köpek dişini göstermez.
328. Uzakdan davulun sesi tatlı gelir.
333. Beş parmak bir deyil.
353. Damlaya damlaya göl olur vb.

¹ Turgut KUT, “Ermeni Harfleriyle Basılmış Türkçe Atasözleri Kitapları”, **Türk Folkloru**, S.53, Yıl:5, Aralık 1983, s.5.

II- Atasözlerinin bir kısmı bilmediğimiz veya kaynaklarda tespit edemediğimiz atasözleridir:

24. Gurbetlikte rısvaylık çok olur.
28. Yıl dediyin yıldırım dır.
38. Kuşa kanad yük deyil dir.
53. Ya sila, ya parmak kapu.
67. Çift olsun muft olsun.
89. Kumbara olsun içerde patlasın.
91. Ben biner iken yük de verdiler götür dei.
98. Dükkâncının bir ayağı kırık gerek.
186. Akıl ile başla bir işe. Fıkr ile danış teftişe, puşman olmazsın etdiyın işe.
198. Ateş altunu dener, Altun da şepaatçıyı.
200. Altun bir sarı toprak dır dili yok. Lakin nerde ki altun dile çıkar kusur diller sus olurlar.
201. Altun insanı eridir insan da altunu.
220. Adam var ki kargayı bülbül ider, adam var ki bülbülü karga ider.
236. Kuş bir dala dayma konmaz.
239. Kurdların ölmesi koyunlara sağlıktır.
244. Yalanın gümrüyü olsa yalancı zındanda çürür idi.
246. Yağmurlu günde tavuklara su veren çok olur.
258. Yıkma aherin evini, yıkarlar senin evini.
259. Yıldı olmayan günde olur.
263. Yüzü dost, kalbi hayın ademsen Allah saklasın.
267. Yumurtayı nerde yumurtladın ısa, yemi de orada ye.
278. Eyilik kadrini bilmezsen, bari kötülük etme.
280. Eyi şarap ve dilber karı tatlı zehire benzerler.
282. Ekmeyin yok ise sultan gibi geçinme.
285. Öyüd akıllının usdası dır. Tehlike delinin usdası dır.
287. Öksüze demişler niçin ağlarsın. Güldüğüm var mı demiş.
289. Tamahkâr ademe altun kanıla candır.
291. Tamahkârın her maslahatı nizayıla biter.
296. Topuğundan ziyade suya girme.
297. İlazım olmayanı alan, ilazım olanı satar.
300. İnsan insanın yüzüne bakar, Allah insanın yüreyine.
310. İki iş köpeye vergi dir, hem ekmek yer, hem kuyruğunu sallar.
318. Güneşi görmeyen güneşin kıymetini bilemez.
319. Gündüz uyuma, gece su içme, hekime muhtac olma.
323. Her ne kadar olsa insanın şanı akıbet bir taş dır onun nişanı.
340. Sdanbolun yangını malını alır, hasdalığı canını alır, karısı adamın aklını alır.
344. Saçını berber dükkânında bırakmayıla berberin hakkı ödenmez.
352. Dumansız alef olmaz.

III- Bilinen atasözlerinin değişik söylenişleri de vardır:

2. Araya giden paraya gider. (Araya giden taraya gider.)
19. Camiye lazım olan meşide haramdır. (Cami görünürken/varken mescitte namaz kılınmaz)
96. Çuhayı giymemişim amma, kenarını takınmışım. (Çuhasını giymedikse kenarını kuşandık.)
178. Çingâne çergesinde ıraf arama. (Çingene çadırında musandıra ne arar?)
201. Allah insanı yarattığında, kısmetini de beraber vermiş dir. (Allah kulunu kısmeti ile yaratır.)
218. Adam olana bir nasihat, cudama bin nasihat. (Adam olacağına büyüdükçe cüdam oluyor.)
229. Karpuz kesme ile ürek soğumaz yemeli. (Karpuz kesmekle yürek soğumaz.)
253. Yalnız bir el ötmez (Yalnız elin avazı çıkmaz.)
254. Yeşil yaprağı kara toprak eden insandır. (Kadını yeşil yaprak eden de kocası, kara toprak eden de kocası.)
255. Duvarın kulağı var. (Duvarın kulağı var, gözünü de unutma/Yerin kulağı var.)
286. Öksüze ekmek veren yok. Öyüd veren çok. (Öksüze acıyan çok; ekmek veren yok.)
305. İşden ziade zaptıden zengin olunur. (İşten artmaz, dişten artar.)
320. Havlayan köpekden korkma, havlamayandan ödün kopsun. (Çok havlayan köpek ısırılmaz.)
344. Sel gider kumu kalır. Ahce gider kese kalır. İnsan gider namı kalır. (Sel gider kumu kalır.)
347. Vakit gebedir neler doğurur. (Geceler gebedir, kimse bilmez ne doğurur.)
355. Köpek olalı bir av etdi. (Köpek olalı bir av tutmaz.)

Sonuç

Türklerle birlikte yaşayan Ermeniler arasında Türkçe atasözlerini kullanmak yaygın bir durumdu. “İstanbul’un eski kitapçılarından Bimen Zartaryan ‘Ermeni edebiyatında Türkçe Atasözleri’ adlı makalesinde şöyle yazmaktadır: ...eskiden Ermenilerin çoğu anadili olarak Türkçeyi benimsediler. Adana, Ankara, Antep, Kayseri, Kütahya ve Yozgatlı Ermeniler anadilini bilmez Türkçe konuşur. O günden beri Ermeni atasözleri yerine Türkçe atasözlerini kullanmaya başladılar. Jamanak Gazetesi 17 Nisan 1944.”²

İşte yazımızda tanıtmaya çalıştığımız Ermeni harfli atasözleri kitabı da bu kültür etkileşimine güzel bir örnek teşkil etmektedir.

Atasözleri

1. El şakası köylü şakası.
2. Araya giden paraya gider.
3. Kızını döymeyen dizini döyer.

² Turgut KUT, “Ermeni Harfleriyle Basılmış Türkçe Atasözleri Kitapları”, **Türk Folkloru**, S.53, Yıl:5, Aralık 1983, s.6.

4. Denize düşen yılanı sarılır.
5. Alana sivrisinek sazdır almayana davul zurna azdır.
6. Dilin kemiği yok, söyler.
7. Şarab kebab hah hah hisab kitab vah vah.
8. Alçacık eşek binmesi kolay.
9. Ak akce kara gün içindir.
10. Doğru söyleyenin bir ayağı özensizde gerek.
11. Deliye hergün bayram.
12. Korkan evladın anası ağlamamış.
13. Sarb sirke kabına zarardır.
14. Kör kuşun yuvasını Tanrı yapar.
15. Kesemediyin eli öp de annına ko.
16. Bakış verilen atın dişine bakılmaz.
17. Kendinden düşen ağlamaz.
18. Alem ilen olan düyün bayram dır.
19. Camiye lazım olan meşide haram dır.
20. Aç ayı oynamaz.
21. Her kuşun eti yenmez.
22. Sağır ne ki işdirse uydurur.
23. Her şey incelikden, insan kalınlıktan kırılır.
24. Gurbetlikte rısvaylık çok olur.
25. Ölüye gününde ağlarlar.
26. Erken oyanan bahtlı dır.
27. Kaçan balık büyük olur.
28. Yıl dediyin yıldırım dır.
29. Az veren candan verir.
30. Fukarelik ateşden gümlük.
31. Göyden ne yağmış ki yer kabul etmesin.
32. El kesesinden cömertlik.
33. Akıl yaşda deyil başda dır.
34. Boş itin menzili yok.
35. Geceler gebe dir, kim bilir neler doğar.
36. Eyer zaman sana uymazsa, sen zemaneye uy.
37. Mum kendine ışık vermez.
38. Kuşa kanad yük deyil dir.
39. Okumak bilmez gözü defderdarlıkda.
40. Günüksüz namaz göylere anğmaz.
41. Bin ölç, bir biç.
42. Öldiyüne bakmaz koz ağacından tabud ister.
43. Üzüm üzüme bakarak karalır.
44. Ak şeker beyaz şeker, bir damarı soya çeker.
45. Oyuna giren oynayacak.
46. Kimine hay hay, kimine vay vay.

47. E felek felek kimine kavun yedirirsin kimine kelek.
48. Vakitsiz öten horozun boynunu keserler.
49. Ekâbur gözi perdeli olur.
50. İnsan doğduğuna bakmaz, doyduğuna bakar.
51. Magrurun hasmi Allah dır.
52. İstah dediyin diş altında dır.
53. Ya sila, ya parmak kapu.
54. İyne ile kuyu kazımak.
55. Yağmurdan kaçır iken doluya rast geldik.
56. Deveden büyük fil var.
57. Araba kırıldıktan sonra yol gösteren çok olur.
58. İnsan umduğunu yemez bulduğunu yer.
59. Acı patlıcana kırağı çalmaz.
60. Çekişmeyince bitişmez.
61. Körün istediği iki göz.
62. Gün doğuşundan belli dir.
63. Seni hamamcı eden beni de külhancı eder
64. Her çiçeyin birer kokusu olur.
65. Her horoz kendi çöplüyünde öter.
66. Karındaşı karındaşı yaratan keseği ayrı etmiş.
67. Çift olsun muft olsun.
68. İki el bir baş içindir.
69. Atdan düşüp eşeye binme.
70. Kaş yaparken göz çıkarma.
71. Aman deyene kılıc olmaz.
72. Mal candan dır.
73. Çekdiriyi gördüm imrendim, içine girdim iyrendim.
74. Fırsandı elden kaçırmamak.
75. Yeyen bilmez, doğrayan bilir.
76. Kurd tüyünü deyişir huyunu deyişmez.
77. Marifet dediyin çöp altında dır.
78. Denizi görmeden bacağını sığama.
79. Fukareye hıyar vermişler, eyridir deyi beğenmemiş.
80. Sinek nedir, lakin adamın midesini bulandırır.
81. Söyleyene bakma, söyledene bak.
82. Dağ dağa küsmüş, dağın haberi yok.
83. Eger paran var ise, akıllısın, eger paran yogusa, ahmaksın.
84. Gömleksizin göynünden günde on arşın bez geçer.
85. Sufradan songra yazılan mektub cehennemde okunur.
86. Arnavud gibi kitabsız.
87. Leyleyin ömrü lak lak ile geçer.
88. Kazan kazana dibin kara dır demiş.
89. Kumbara olsun içerde patlasın.

90. Ardını kes ki bir deyilim.
91. Ben biner iken yük de verdiler götür dei.
92. Tilkinin gideceyi kürkcü dükkânı.
93. Misafir misafiri istemez, ev sahabı hiç birini.
94. Gerek abdal, gerek derviş para ile biter her iş.
95. Er dir, düşman kahreti.
96. Çuhayı giymemişim amma, kenarını takınmışım.
97. Deve boynuz aramaya gitmiş, kulağını kayb etmiş.
98. Dükkâncının bir ayağı kırık gerek.
99. Dost başa bakar, düşman ayağa.
100. Balık başdan kokar.
101. Hasdası arabayılan.
102. İsteyenin bir yüzü kara, vermeyenin iki yüzü.
103. İrsızdan ırzını satın al.
104. Parayı veren düdüğü çalar.
105. Kör köre cırt demiş.
106. Sakalım tutuşmuş çubuğumu yakayım der.
107. Her hopuna bir hop.
108. Deyirmen iki taşdan, muhabbet iki başdan.
109. Söylesen söz olur, söylemesen derd olur.
110. Zorılan güzellik olmaz.
111. Yelkeni suda dır.
112. Hastaya döşek mi sorarsın.
113. Hakim ılan hekimden tanğrı kurtara.
114. Suya sabuna dokanmaz.
115. Geçen yangından verenesi var.
116. Her kes kendi etdiyini bulur.
117. Her ne ekersen onu biçersin.
118. Her koyunu kendi bacağından asarlar.
119. Adam deyil, hamam kubbesi. Her ne desen o sesi çıkarır.
120. Derdli söyleyen olur.
121. Pabucunu dama atarlar.
122. Kim yundu kim taradı, söhbet kime yaradı.
123. Tok açın halinden ne ağnar.
124. Ucuz etin çorbası dadsız olur
125. Ekmeyi ekmekciden eti kassabdan.
126. Hımhım ılan burunsuz, biri birinden ugursuz.
127. Kanca barabar, manca barabar.
128. Birine bir, beş de ziyade.
129. Sabr ılan koruk şarab olur, tut yaprağı sandal.
130. Ne soğanın tatlısı, ne donuzun beyazı.
131. Biz de şıra satmağa çıkdık ay da akşamdan doğdu.
132. Buluddan nem kapma.

133. Zurna içinde peşref.
134. Yüzü kassab süngeri ile silinmiş.
135. Kepenk sırıgıyla işaret.
136. Eve kaçan delilerden dir.
137. Kulağı delik.
138. Demiri tavında döyerler.
139. Kassaba yağ kaygısı, keçiye can.
140. Gyavurun akli songradan gelir.
141. Asdarı yüzünden pahalı.
142. Zenginin göynü olunca, fukarenin canı çıkar.
143. Azacık aşım, kavgasız başım.
144. Minareyi çalan kılıfını hazır eder.
145. Kedi ne ki, budu ne olsun.
146. Kan eyle, kanun eyleme.
147. Eyri gemi, doğru sefer.
148. İşden artmaz, dışden artar.
149. Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.
150. Kel başa şimşir tarak.
151. Adı çıkacağına gözü çıksın.
152. Çıkacak kan damarda kalmaz.
153. Gözü işde kulağı kirışde.
154. Kargayı büyüt ki göz çıkarmağa lazım olur.
155. Kenarına bak bezini al, anasına bak kızını al.
156. Muft sirke baldan tatlı dır.
157. Alma sarı, satma sarı, kapunda varısa, kov dışarı.
158. Yaramaz adam yarasız olmaz.
159. Dostluk kantar ılan, alışveriş miskal ılan.
160. Kavl oyunu bozar.
161. Kavilsiz giren haksız çıkar.
162. Sakalı yok sözü geçmez.
163. Bir var idi akşamdan, bir de düşdü bacadan.
164. Kabul olunmaz duvaya amin denilmez.
165. Eyer evladın eyi ise malı neylersin. Eyer fenayise, gene malı neylersin.
166. Acı acıyı alır, su sancıyı.
167. Pek yürüsen sayı derler, yavaş yürüsen ayı derler.
168. Dışarısı eli yakar, içerisi beni.
169. Vur dedilersa öldür demediler a.
170. Söz sözü açar.
171. İki kılıc arasında.
172. İki ayağı bir pabucda.
173. Denizde balık pazarı olmaz.
174. Her kes kendi çıkarına bakar.
175. Bir el ses vermez.

176. Haydan gelen huya gider.
 177. Su bardağı su yolunda kırılır.
 178. Çingâne çerGESİNDE ıraf arama.
 179. Laf ılan imaret kaynamaz.
 180. Akıl eksikliyi göz nurundan fenadır.
 181. Akıllı adamın ağzı yüreyinin içinde dir, delinin yüreyi ağzının içinde dir.
 182. Akıllı evladın var ısa neynersin malı. Akılsız evladın var ısa gene neynersin malı.
 183. Ak gün ağardır, kara gün karardır.
 184. Ak babaya taş atan olmaz.
 185. Akılsız dostdan ise akıllı düşman eyidir.
 186. Akıl ile başla bir işe. Fikr ile danış teftişe, puşman olmazsın etdiyın işe.
 187. Az yeyen çok yer, çok yeyen az yer.
 188. Aza kanahat et ki çoğı bulasın.
 189. Aziz ilim yumuşak döşekde yatmaz.
 190. Akılları mezata vermişler, her keş kendi aklını beyenmiş.
 191. Aklını evde bırakan kalabalıkda fesini kayb eder.
 192. Az tamah çok zian getirir.
 193. Az sadaka çok kazayı def eder.
 194. Az veren candan verir, çok veren maldan verir.
 195. Azını bilmeyen çoğunu hiç bilmez.
 196. Ata biner Allahı unudur, atdan iner atı unudur.
 197. Atalar zenahatı evlada miras kalır.
 198. Ateş altunu dener, altun da şepaatçıyı.
 199. Ateş ile pamuk bir yerde olmaz.
 200. Altun bir sarı toprak dır dili yok. Lakin nerde ki Altun dile çıkar kusur diller sus olurlar.
 201. Allah insanı yaratdığında, kismetini de beraber vermiş dir.
 202. Allah kulunu hakim ile hekime düşürmesin.
 203. Alemin geçdiyi köprüden sen de geç.
 204. Altun insanı eridir insan da altunu.
 205. Allah bir ademin dağına göre kar verir.
 206. Allah bir kapuyu kaparsa birini açar.
 207. Allah bir adamı yıkarsa evvel aklını, songra malını, songra canını alır.
 208. Allah doğruluk ile beraber dir.
 209. Allahın yapıdığını kimse bozamaz, yıkdığını da kimse düzemez.
 210. Alma zalimin ahını, göyden endirir şahini.
 211. Ahesde ahesde, bülbül öter kafesde.
 212. Ahcen var ise her kes senin kulun dur, ahcen yoğ ise sokak senin yolundur.
 213. Ağlamayan çocuğa süd vermezler.
 214. Acıma ki acınacak olmayasın.
 215. Acıklı eşek atdan yürük olur.
 216. Acı söz yürekden gelir.

217. Acın karnı doyar gözü doymaz.
218. Adam olana bir nasihat, cudama bin nasihat.
219. Adam adama lazım olur.
220. Adam var ki kargayı bülbül ider, adam var ki bülbülü karga ider.
221. Kanı kan ile unmazlar, kanı su ile unarlar.
222. Karanlıkda odun kırma, taşa vurur baltasını.
223. Kara haber çapuk yetişir.
224. Karı var ki kocasını gül ider.
225. Karanlıkda ne belli.
226. Küçük karıncanın kara taş üzerinde gezdiyini görür Rabb.
227. Karı insanın şeytanıdır.
228. Kardeşine sırnını açma, gün olur ki düşman ola.
229. Karpuz kesme ile ürek soğumaz yemeli.
230. Kavgada yumruk sayılmaz.
231. Kırk cevizi görmeyince taş atmam.
232. Kılavuzun karga olursa, asla çıkmaz burnun bokdan.
233. Kırk yıl yağmur yağsa, su geçer mi taş mermerden.
234. Kuş var eti yenir, kuş var et yedirirler.
235. Kuş elden uçdu, çok puşmanlık ahce etmez.
236. Kuş bir dala dayma konmaz.
237. Kusursuz dost arayan dostsuz kalır.
238. Kuru ağaçdan yemiş ummak.
239. Kurdların ölmesi koyunlara sağlıktır.
240. Koy ver serhoşu kendi başına yıkılsın.
241. Korkak bezirgan ne kâr eder ne zarar.
242. Korkulu düş görmeden ise, uyanık durması eyidir.
243. Yatan yılanın kuyruğuna basma.
244. Yalanın gümrüyü olsa yalancı zındanda çürür idi.
245. Yalancının evi yanmış kimse inanmamış.
246. Yağmurlu günde tavuklara su veren çok olur.
247. Yayanlık atlıdan eyidir derlerse inanma.
248. Yavru kuşun yuvasını yapan Allah dır.
249. Yemeye ne deme.
250. Yarasının üzerine tuz biber ekme.
251. Yararsa yapu, yaramazsa kapu.
252. Yarınki kazdan ise böyünki tavuk eyidir.
253. Yalnız bir el ötmez.
254. Yeşil yaprağı kara toprak eden insan dır.
255. Duvarın kulağı var, rüzgârın sesi var.
256. Yerin üstü var ısa, altı da var.
257. Yıkılmaz dünyaya temel mi bırakacaksın.
258. Yıkma aherin evini, yıkarlar senin evini.
259. Yıldı olmayan günde olur.

260. Yırtıcı kuşun ömrü kısa olur.
 261. Gözden ırak olan, gönülden dahi ırak olur.
 262. Yürekden yüreye yol var.
 263. Yüzü dost, kalbi hayın ademsen Allah saklasın.
 264. Üzümü ye de bağını sorma.
 265. Yürümeyle yol tükenir.
 266. Yürük at kendi yemini artırır.
 267. Yumurdayı nerde yumurtladın ısa, yemi de orada ye.
 268. Zarar kârın ortağıdır.
 269. Zenahat bilene çöp altında dır, bilmeyene dağ altında dır.
 270. Zengin düşer kaza dır derler, fakara düşer serhoş dır derler.
 271. Zengin arabasını dağdan aşırır, züyürd düz ovada şaşırır.
 272. Zengine mal veren denize su döker.
 273. Züğürtlük zenginlikden eyi dir derlerse inanma.
 274. El için ağlayan gözsüz kalır.
 275. El için kuyu kazıyan kendi düşer içine.
 276. El ipiyilen kuyuya giren, yarı yolda kalır.
 277. Eger kişiyi tanımak istersen, ahbabın kimdir deye süval eyle.
 278. Eyilik kadrini bilmezsen, bari kötülük etme.
 279. Eyi örs çekiciden korkmaz.
 280. Eyi şarap ve dilber karı tatlı zehire benzerler.
 281. Evladı olmayanın bir derdi var, evladı olanın bin derdi.
 282. Ekmeyin yok ise sultan gibi geçinme.
 283. Ölmüş koyun kurdan korkmaz.
 284. Ölümünden öte köy yok ya.
 285. Öyüd akıllının usdası dır. Tehlike delinin usdası dır.
 286. Öksüze ekmek veren yok. Öyüd veren çok.
 287. Öksüze demişler niçin ağlarsın. Güldüğüm var mı demiş.
 288. Isırgan köpek dişini göstermez.
 289. Tamahkâr ademe Altun kanıla can dır.
 290. Tatlı dil yılanı delikden çıkarır.
 291. Tamahkârın her maslahatı nizayıla biter.
 292. Tembel adam dilbaz olur. Uyanık adam sağır olur.
 293. Tütün içmek bir kötü arkadaşdan iyi dir.
 294. Tütünü çok kebabı az.
 295. Tokun yanında alacağını beyan etme.
 296. Topuğundan ziyade suya girme.
 297. İlazım olmayanı alan, ilazım olanı satar.
 298. İyne ile kuyu kazılmaz.
 299. İnsanın ırzı kanı pahası dır.
 300. İnsan insanın yüzüne bakar, Allah insanın yüreyine.
 301. İnsanın gözleri açık olması para etmez, eyer fikri kör olursa.
 302. İnsan bir ad için yaşar.

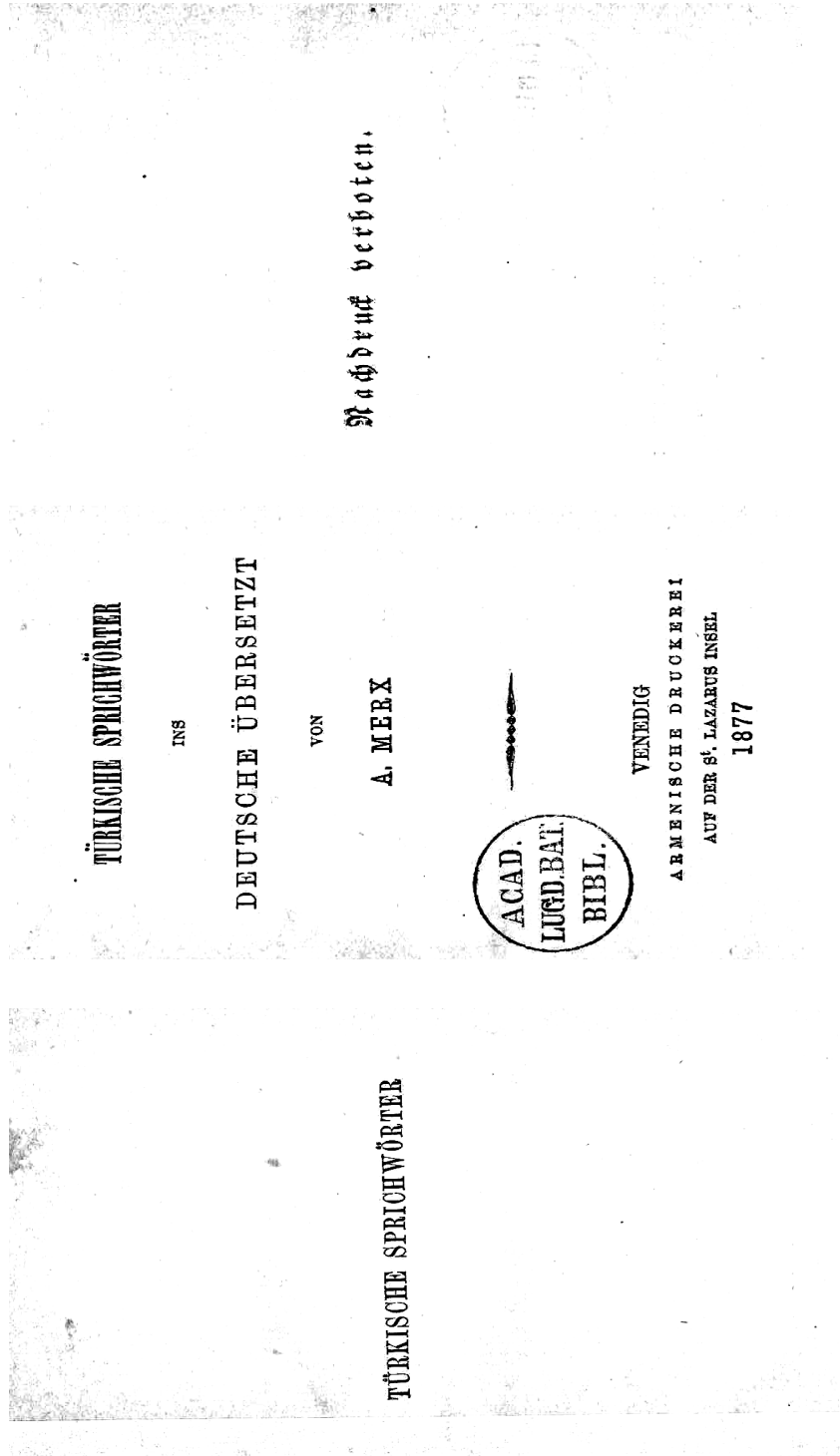
303. İnsanın sofusu, şeytanın maskarası.
304. İştimize gelirse ipdidaki sen ol. Söylemeye gelirse sonuncusu sen ol.
305. İşden ziade zaptiden zengin olunur.
306. İştide inanma.
307. İki kibleye tapanda din yok.
308. İki horoz bir çöplükde ötmez.
309. İki defa çukura düşen sahih deli dir.
310. İki iş köpeye vergi dir, hem ekmek yer, hem kuyruğunu sallar.
311. İki gönül bir olduktan sonra, samanlık seyran zefk yeri olur.
312. Lağımaya taş atma üstün kirlenir.
313. Gençlikde ölüm, pırlıkde yoksulluk, çok müşkül dür.
314. Gönül bir söhbet ile kırılır, bin söhbet ile yapılmaz.
315. Güzeli gördükde hüdaye hemdu sena eyle.
316. Güzele bakmak sevab dır.
317. Gül tikensiz, muhabet engelsiz olmaz.
318. Güneşi görmeyen güneşin kıymetini bilmez.
319. Gündüz uyuma, gece su içme hekime muhtac olma.
320. Havlayan köpekden korkma, havlamayandan ödün kopsun.
321. Her ağac kendi meyvesinden tanılır.
322. Her gecenin bir gündüzü ve her kışın bir yazı olur.
323. Her ne kadar olsa insanın şanı akıbet bir taş dır onun nişanı.
324. Her şeyi bilirim deyen bir şey bilmez.
325. Meyvesiz ağaca taş atmazlar.
326. Şarab ve avrat ilimdarları zorba ederler.
327. Şarabın esgisi dostun eskisinden eyi dir.
328. Uzakdan davulun sesi tatlı gelir.
329. Uzun adam, kaba sakal, ille gözü büyük ahmak olur.
330. Çok yeyende sağlık olmaz, çok uyuyanda akıl olmaz, çok söyleyende gerçek olmaz.
331. Çocuk, serhoş ve divane, üçün de söhbetine amel olunmaz.
332. Bardak yuvarlandı, kapağını buldu.
333. Beş parmak bir deyil.
334. Bıçak yarası geçer, dil yarası geçmez.
335. Bir kitabın iki yüzünü okumalı.
336. Bir adamın adı çıkacağına gözü çıksın daha eyi dir
337. Bir nalımız var, üç nal ılan bir eşeye kaldık.
338. Bu dünyanın evvelini de düşün ahirini de.
339. Sakal başa kurban olsun.
340. Sdanbolun yangını malını alır, hasdalığı canını alır, karısı adamın aklını alır.
341. Sayılı para tez tükenir.
342. Saçını berber dükkânında bırakmayıla berberin hakkı ödenmez.
343. Sabahdan erken kalkanın her işi ırasd gider.
344. Sel gider kumu kalır. Ahce gider kese kalır. İnsan gider namı kalır.

345. Suyun akarına gitmeli.
 346. Sorucu ol ki bilici olasın.
 347. Vakıt gebe dir, neler doğurur.
 348. Vakitsiz eve gelen, babamı sormaz helbet anamı sorar.
 349. Veresiye şarab içen iki defa serhoş olur.
 350. Vüzeranın göynü olunca, fukaranın canı çıkar.
 351. Dilini zabt eden başını kurtarır.
 352. Dumansız alef olmaz.
 353. Damlaya damlaya göl olur.
 354. Köpeğin ağzını kapalı tutan kemik dir.
 355. Köpek olalı bir av etdi.

KAYNAKÇA

- Ahmet Vefik Paşa, **Atalar Sözü**, Haz. Doç. Dr. Recep Duymaz, Gökkuşbu Yay., İstanbul 2005.
 CHİRLİ Nadejda, **Ermeni Kıpçakça Dualar Kitabı Algış Bitiği**, Sota Yay., Haarlem 2005.
 KUT Turgut, “Ermeni Harfleriyle Basılmış Türkçe Atasözleri Kitapları”, **Türk Folkloru**, S.53, Yıl:5, Aralık 1983, s.5-6.
 KUT A. Turgut, “Ermeni Harfleriyle Basılmış Türkçe Halk Kitapları”, **Halk Kültürü-Derleme/Araştırma**, 1984/1, s.69-79.
 ----, “Ermeni Harfleriyle Basılmış Türkçe Destanlar: I”, **Halk Kültürü, Derleme/Araştırma**, 1984/3, s. 65-73.
 PAMUKCİYAN Kevork, “Ermeni Harfli Türkçe Elyazması Bir Destan”, **Halk Kültürü, Derleme/Araştırma**, 1984/3, s.97-102.
 PAMUKCİYAN Kevork, “Onyedinci Yüzyıldan Kalma Ermeni Harfli Türkçe Üç Halk Şiiri”, **Halk Kültürü, Derleme/Araştırma**, 1984/4, s.145-148.
 ----, “Türkçe Şiirler İhtiva Eden Ermenice ve Ermeni Harfli Türkçe Yazma Cönkler ve Kompilasyonlar-I”, **Halk Kültürü, Derleme/Araştırma**, 1985/1, s.107-108.
 ----, “Türkçe Şiirler İhtiva Eden Ermenice ve Ermeni Harfli Türkçe Yazma Cönkler ve Kompilasyonlar-II”, **Halk Kültürü, Derleme/Araştırma**, 1985/3-4, s.165-171.
 PARLATIR İsmail, **Atasözlerimiz ve Deyimler I, Atasözleri**, Yargı Yayınevi, Ankara 2008.
 TEKİN Talat, “Çeşitli Alfabelerle Türkçe Yazılar: Ermeni Alfabetesiyle Türkçe”, **Tarih ve Toplum**, S.4, Nisan 1984, s.6-9.
 YURTBAŞI Metin, **Sınıflandırılmış Türk Atasözleri**, Özdemir Yay. Ankara 1994.

EKLER

FORM	NAME
Մ	men
Ի	hi
Ն	nu
Շ	schah
Վ	wo
Շ	tscha
Բ	be
Շ	tsche
Ր	rah
Տ	se
Վ	vev
Դ	diun
Ր	re
Յ	zo
Լ	hiun
Ք	piur
Է	ke
Օ	o
Փ	fe

Մ Յ Ն Շ Վ Շ Բ Շ Ր Տ Վ Դ Տ Բ Յ Լ Ք Է Օ Փ

ALPHABET

FORM	NAME
Մ	aip
Բ	pen
Դ	kim
Դ	ta
Է	yetsch
Ղ	sa
Է	e
Ը	yet
Ը	to
Ճ	g (franz.)
Է	i
Լ	liun
Խ	ch
Ճ	dza
Է	gen
Տ	ho
Ճ	tza
Ղ	ghad
Ճ	g (ital.)

Մ Բ Դ Դ Է Ղ Է Ը Ը Գ Է Լ Խ Ճ Է Տ Ճ Ղ Ճ

1
 ԻՂ շաղաթը՝ քեզցկէլ շաղաթը :
 Ein grober Knuff gilt dem Bauern als Scherz.

2
 Արայա կրակն գարայա կրակը :
 Wer als Vermittler eintritt, wird in Stücke gerissen.

3
 Գըընը անցընէկն՝ անկնիտ անցընէր :
 Wer seine Tochter nicht zur Zeit schlägt, schlägt einst seine Knie.

- 8 **Տէնիզէ արշէն ելլանա սարլըր:**
Wer in die See fällt, der greift nach der Schlange.
- 4
- 9 **Ազ աբաճէ՛ գարա կէն էջն տէր:**
Das weisse Geld ist für schwarze Tage.
- 9
- 10 **Պէտէմէտէն էլէ էօփ մէ աննընա՛ գօ:**
Die Hand, die nicht abzuschneiden ist, küsse.
- 10
- 15
- 11 **Տօլրու սեցլէյէն յիւր այազը էօղէնկտէ կէրէք:**
Wer die Wahrheit sagt, der habe einen Fuss im Steigbügel.
- 9
- 12 **Տէլէյէ հէր կիւն պայրամ:**
Dem Narren ist jeder Tag Festtag. (Bairam.)
- 9
- 13 **Պօրգան էվտարն անասը աղլանալը՛:**
Die Mutter eines feigen Sohnes hat nicht geweint.
- 9
- 14 **Սարպ սիրէք գապընա զարար արր:**
Scharfer Essig ist dem Gefässe schädlich.
- 9
- 15 **Քէօր գուշըն էուվապընը թանղըր էա.**
Des blinden Vogels Nest baut Gott.
- 9
- 16
- 16 **Պարշէ վերիէն արն տէլնէ պարլըմալ:**
Dem geschenkten Gaul besieht man die Zähne nicht.
- 16
- 17 **Քէնտիտէն արշէն աղլանալ:**
Wer von selbst fällt, der weint nicht.
- 16
- 18 **Ալէր էլէն օլան տէլէն պայրամ արր:**
Ein öffentlicher Hochzeitszug ist ein Festtag.
- 16
- 19 **Ղառիյէ լաղլմ օլան մէլտան հարամ արր:**
Was für die Moschee nöthig, ist für das Bethaus verpönt.
- 16
- 20 **Աճ արը ցնանալ:**
Der hungrige Bär tanzt nicht.
- 16
- 21 **Սէնիզէ արշէն ելլանա սարլըր:**
Wer in die See fällt, der greift nach der Schlange.
- 16
- 22 **Ալանա սիվիվիսէք սաղ արր, ալմայանա սաղլըր:**
Für den, der etwas bekommt, ist ein Mückensummen Musik, für den, der nichts bekommt ist Trommel und Pfeife zu wenig.
- 16
- 23 **Տէլնէ քէմիյէ էօք, սեցլէր:**
Die Zunge hat keinen Knochen, sie spricht.
- 16
- 24 **Շարապ քէպապ հայ հայ, հիտապ քիթապ վայ վայ:**
Wein und Braten, ah, ah; addieren und quittieren oh, oh!
- 16
- 25 **Ալանալը կէքէ պինմէօփ գօլոյ:**
Ein niedriger Esel ist leicht zu reiten.
- 16

- 11 12 24 25
- 21 22 23 24
- 26 27 28 29 30 31 32
- 33 34 35 36 37 38
- 13
- 24
Հէր Գոռչուն էթի էէնմէշ:
 Nicht jedes Vogels Fleisch wird gegessen.
- 22
Սաղըր նէ քի էշեմերսէ՛ ուշտուրուր:
 Was der Taube auch hören mag, er reimt sich's zusammen.
- 23
Հէր շէյ ինձէլքտէն, ինան Գալէնլըգտան Գըլըրըր:
 Jedes Ding bricht wegen seiner Feinheit, der Mensch bricht wegen seiner Grobheit.
- 24
Գոռլսկէթլքտէ ըլակայլըգ չօգ օլուր:
 In der Verwandtschaft wird viel geklatscht.
- 25
Էօլիցիւ Կիւնիւնտէ աղալըր:
 Den Todten beweint man an seinem Tage.
- 26
Էրբէն Զանան՝ պակթըլը տըր:
 Wer früh aufsteht wird reich.
- 27
Գաշան պաղըգ պէցիււք օլուր:
 Der entwischte Fisch scheint gross.
- 28
Սըլ տէտկին՝ էլալըրըր՝ տըր:
 Ein Jahr sagst du, ein Blitz ist es.
- 29
Սըլ վէրէն ճանտան վէրեր:
 Wer wenig gibt, gibt ebenso gern.
- 30
Պոռ-Գարեղք աթէշտէն Կէօլէք տեր:
 Armuth ist ein Hemd von Feuer.
- 31
Կէցտէն նէ տալըլըքէ՛ էէր Գալուր-Է Կթմէ-սին:
 Was vom Himmel regnet, die Erde nimmt es auf.
- 32
Էլ քէսէսինտէն շէօմէրալք:
 Aus fremden Beutel freigebig sein.
- 33
Սգըլ էաշտտա տէյիլ՝ պաշտտա տըր:
 Verstand kommt nicht mit Jahren, er sitzt im Kopf.
- 34
Պօ էթին մեղել էօգ:
 Ein fauler Hund hat kein Absteigequartier.
- 35
Կէճէլէր Կէպէ տեր . քի՛՛՛՛՛՛ պիւեր նէլէր ուօ-լար:
 Die Nächte sind schwanger, wer weiss was sie gebären?
- 36
Էյէր վէման սանա ուշմազա, սէն զէմա-նէ ուշ:
 Schickt sich die Zeit nicht dir, schick dich der Zeit.
- 37
Մոռ-Քէնոմիւն ըլըգ վէրմէշ:
 Die Kerze gibt sich selbst kein Licht.
- 38
Գոռչա Գանտտ էիւք տէյիլ տեր:
 Der Flügel ist dem Vogel keine Last.

- 14 39
 Օգտու՛մա՛դ պիլե՛կը, կէօղե՛ւ անՖառէրսար՛.
 Լէգուա՛ :
 Lesen kann er nicht, Oberstenerinneher will er werden.
- 15 44
 Ադ շէքեր, պէյալ շէքեր, պիր սատարը
 ոյա շէքեր :
 Weisser Zucker, grauer Zucker, ein Stück davon ist für das Wasser Zucker.
- 16 49
 Էքապուր կէօղե՛ւ փէրմէլէ օլուր :
 Das Auge der grossen Herren ist ver-schleiert.
- 17 40
 Կհօնիւղիւղ շատա՛ղ կէօղէրէ անղմաղ :
 Gebet ohne das Herz, dringt nicht zum Himmel.
- 18 41
 Ոն է՛ցէ, պիր պիլէ :
 Tausendmal miss, einmal schneide.
- 19 42
 Էօղտիւղիւնէ պագմաղ, դօղ աղաճղնասն
 Թապուտ խթէր :
 Auf den Tod sieht er nicht, einen Sarg von Nussholz will er haben.
- 20 43
 Իղիւ՛ճ Իղիւ՛նէ պագարագ՛, դարալըր :
 Indem die Traube die Traube anzusehen fortfährt, wird sie dunkel.
- 21 45
 Օյունա կերն՛ ց՛նայաճագ :
 Wer ins Spiel eintritt muss spielen.
- 22 46
 Քիմնէ հայ հայ, քիմնէ վայ վայ :
 Für den einen Ei! Ei! für den andern Wei! Wei!
- 23 47
 Է՛ Ֆէլէկ Ֆէլէկ քիմնէ դալուն էէտիլը-
 սին, քիմնէ քէլէկ :
 O Himmel, o Himmel, dem einen gibst du reichlich reife Melonen, dem andern unreife.
- 24 48
 Ասդըլըղ էօթէն հօղուն պջնունու
 քէտըլէր :
 Dem Hahne, der zur Unzeit kräht, schneidet man den Hals ab.
- 25 46
 Մաղուրուն խասի՛ ալլա՛ սղր :
 Gott ist der Feind des Stolzen.
- 26 52
 Իթա՛ն տէտիլն՛ տիլ ալթնաս սղր :
 Der Appetit sitzt unter den Zähnen.
- 27 53
 Ե՛ս սիլա, է՛ս ֆարմազ գափու :
 Entweder in der Heimath, oder im Gefängniss, (nur nicht verbannt).
- 28 54
 Խնէ կէէ դոյու գաղմադ :
 Mit der Nadel den Brunnen graben.

<p>17</p> <p>55</p> <p>Երանուրտան դաջար էքէն, աօլուցա ըսաթ էկէտէք:</p> <p>Dem Regen entfliehend kamen wir zum Hagel zurecht.</p> <p>56</p> <p>Տէվէտէն պէջիւք ֆիւլ վար:</p> <p>Über dem Kamel ist immer noch ein Elephant.</p> <p>57</p> <p>Արասոս գըլըլըլըլտան սօնըրա՝ եօլ կէօս, թէրէն չօք օլուր:</p> <p>Ist der Wagen gebrochen, so gibt es viele Wegweiser.</p> <p>58</p> <p>Ինան ումաուրունու էէմէղ, պուլտուրու նու էէր:</p> <p>Nicht was er hofft isst der Mensch, sondern was er erlangt.</p> <p>59</p> <p>Աչը փաթըլիւնան գըրադը չալմաղ:</p> <p>Die bittere Gurke trifft der Frost nicht.</p>	<p>18</p> <p>60</p> <p>Չէքէմէյիւնչէ պիթիւմէղ:</p> <p>Bevor es nicht hervorkommt, ist es nicht gewachsen.</p> <p>61</p> <p>Գէօրիւն խթէտիւթ էքէ կէօլ:</p> <p>Der Wunsch des Blinden sind zwei Augen.</p> <p>62</p> <p>Կիւն՝ սօղուչուչուման պէկլիւ տիր:</p> <p>Wie der Tag ist, weiss man, wenn er anfängt.</p> <p>63</p> <p>Անի չամամչը կամէն պէնի տէ քիւչան շը էտեր:</p> <p>Dich macher zum Badeigenthümer, mich zum Badeofenheizer.</p> <p>64</p> <p>Հէր չէէյիւն պիրէր գօգուտու օլուր:</p> <p>Jede Blume hat ihren eignen Duft.</p>	<p>19</p> <p>65</p> <p>Հէր խօրօղ քէնտի չէօփիւյիւնտէ կօթէր:</p> <p>Jeder Hahn kräht in seinem eignen Gebüsch.</p> <p>66</p> <p>Գարընտաջը գարընտաջ էարատան՝ քէտէյի պլը էթմիչ:</p> <p>Der dem Bruder den Bruder geschaffen, hat ihren Geldbeutel gesondert gemacht.</p> <p>67</p> <p>Չէքիւ օլտուն, միւֆթ օլտուն:</p> <p>Sei's auch Pech, nur sei's umsonst.</p> <p>68</p> <p>Իքի էլ պիր պաշ էլին տիր:</p> <p>Zwei Hände sind wegen eines Kopfes.</p> <p>69</p> <p>Աթտան տիւչիւպ՝ էլէյի պիմիւ:</p> <p>Bist du wom Pferde gefallen, so reite nicht auf einem Esel.</p>
--	---	---

- 20 70
Պաշ է ափաբաբէն՝ կէօզ չըգարմա:
 Wenn du die Augenbraue schmückst,
 reiß das Auge nicht aus.
- 71
Աման աշխենէ գըը՝ օլմազ:
 Wer Pardon ruft, dem thut das Schwert
 nichts.
- 72
Մալ ճանտան արբ:
 Vermögen ist höher als Leben.
- 73
**Չէքատըլը կէօրտիւմ, կարէնտիմ. էլինէ
 կըտիմ՝ էլրէնտիմ:**
 Das Äussere (der Galeere) habe ich ge-
 schn und mich erschreckt, hinein bin ich
 gekommen und habe sie verabscheut.
- 74
Ձըրսանար էլաէն գօչըրմանք:
 Eine Gelegenheit lass nicht aus der Hand
 gehen.
- 21 75
Եէնն պըմէդ, տօլրոյան պըլը:
 Wer isst weiss nicht, wer schneidet weiss
 was drauf geht.
- 76
**Պուրա թիշիւնիւ աշխէդ, կոչուանու
 աշխէմզ:**
 Der Wolf ändert sein Fell, nicht seine
 Natur.
- 77
Մարիֆէթ աշտէլին չէօփ պըթընա արբ:
 Die Kunst steckt oft unter einem Hälm-
 chen.
- 78
Տենըկ կէօրմէաէն պաճարընը սըղամա:
 Bevor du das Meer siehst streife dir die
 Schenkel nicht auf.
- 79
**Պուրարէյէ կըլար վէրմէլը, էլրէ տիւր
 աշխէ պէյէմէմը:**
 Man schenckte dem Armen eine Gurke;
 sie ist krumm sprach er und fand sie
 nicht schön.
- 22 80
**Սինէք նէ տիր, լպքին տատընն թրաշինի
 պուրանտըրը:**
 Was ist eine Fliege, — und doch dreht
 sie des Menschen Magen um.
- 81
Սէյէկէնէկ պագմա, սէջէտէնէ պագ:
 Schöne nicht auf den Redner, schaue auf
 das, was ihn sprechen macht.
- 82
**Տաղ տաղա քիւտիւշ, տաղն կապէրի
 էօզ:**
 Der Berg schimpft den Berg, der Berg
 merkt nichts davon.
- 83
**Կէէր փարան վար ըսա, ազըլը սըն. էկէր
 փարան էօղըւսա, աճմագ սըն:**
 Hast du Geld, bist du klug; hast du
 keins, bist du ein Narr.
- 84
**Կէօլէքիբիկն կէջիւնաէն կիւտաէ ըն ար-
 չըն պէշ կէէր:**
 Ohne Hemd geht er von Tag zu Tage an
 zehn Ellen Leinwand vorbei.

- 23 24 25
- 85 90 94
- 23 24 25
- 85 90 94
- 86 91 95
- 87 92 96
- 88 93 97
- 89 98
- Ein Brief nach Tische geschrieben, wird in der Hölle gelesen.
- Ein Kramladenbesitzer muss einen Fuss lahm haben.
- Das Leben des Leklak (des Storchs) ver- geht mit Leklak schreiben.
- Das Kamel gieng aus Hörner zu suchen und verlör seine Ohren.
- Ein Kramladenbesitzer muss einen Fuss lahm haben.
- Das Leben des Leklak (des Storchs) ver- geht mit Leklak schreiben.
- Der Kessel sprach zum Kessel: Dein Hinterer ist schwarz.
- Ist's eine Sparbüchse, so bricht sie in- wendig.
- Ist Jemand hinter mir, so bin ich nicht einer allein.
- Während ich ritt, bepackten sie mein Pferd und sagten: Bring es hin!
- Der Fuchs kommt schliesslich zum Pelz- händler.
- Der Gast mag den nachkommenden Gast nicht, der Hausherr verwünscht sie beide.
- Sei es Mönch, sei es Derwisch, mit Geld kommt jedes Ding zum Schluss.
- Eine Schande ist's, so wünscht's der Feind.
- Ich habe kein Kleid an, aber ich hänge an fremder Schleppe.
- Das Kamel gieng aus Hörner zu suchen und verlör seine Ohren.
- Ein Kramladenbesitzer muss einen Fuss lahm haben.
- Das Leben des Leklak (des Storchs) ver- geht mit Leklak schreiben.
- Der Kessel sprach zum Kessel: Dein Hinterer ist schwarz.
- Ist's eine Sparbüchse, so bricht sie in- wendig.

- 26 99
Տօստ սրաջն սղագար, տիւշման սյաղա:
 Der Freund blickt auf den Kopf, der
 Feind auf den Fuss.
 100
Պալլի պաշտան դօպար:
 Der Fisch stinkt zuerst am Kopfe.
 101
Հատասող աղապայ ըլան:
 Der Kranke nimmt einen Wagen.
 102
**Իմթէրէնն պիր էիւղիւ դարա, վերսէրէ
 նին կէի էիւղիւ:**
 Der Bittsteller hat ein schwarzes Gesicht
 (eine Schande) der Abweisende hat
 zwei.
 103
Ըրդրան ըրդը սթըն սլ:
 Erkaufe Achtung vor dem Achtungslo-
 sen.
- 27 104
Փարսը վերէն տիւտիւլիւ չալար:
 Wer's bezahlt spielt die Flöte. (erlangt
 sein Vergnügen).
 105
Քէօր քէօրէ ճլրթ տէօրէ:
 Der Blinde schilt den Blinden.
 106
**Սպալլմ թութուշմուշ, չուպուղուճուճու
 եպալլմ տէր:**
 Mein Bart brennt; — ich zünde dran
 meine Pfeife an, sagt jener.
 107
Հէր հօփուշա պիր հօփ:
 Eine Liebe für jede Liebe. (Eine Liebe
 ist der andern werth).
 108
**Տէրիւնն կէի թաշտան, մուհապպէթ կէի
 պաշտան:**
 Zur Mühle gehören zwei Steine, zur Liebe
 zwei Herzen.
- 28 109
**Սէօլէսն սէօլ օրուր, սէօլէսնն սէրս
 օլուր:**
 Redest du, so gibt es Streit, redest du
 nicht, so drückt es dich.
 110
Չօր ըլան կիւղիլէ օլմալ:
 Gewalt brauchen ist keine Schönheit.
 111
Ելլէնի սուսա սլլ:
 Das Segel ist im Wasser.
 112
Հասթայա մէօլէք մի սօրարսն:
 Du fragst den Kranken, ob er ein Bett
 will.
 113
**Հաթիւ էլէն հէրիմէն թանղը դուրթա-
 րա:**
 Gott befreie uns vom Hákim mitsammt
 dem Hékim (Richter und Arzt).

- 29 50 114 115 116 117 118
- Արեւա սապոնչա սոգանմալ:
Er berührt weder Wasser noch Seife.
- Կէջն եանկընտան վերանէսի վար:
Von der vergangenen Feuersbrunst stammt die Verwüstung.
- Հէր քէս քէնտի էթտէլնի պուրուր:
Jeder findet, was er selbst gemacht hat.
(ist seines Glückes Schmid).
- Հէր նէ էքէրսէն' ծնու պէլէրսին:
Alles was du säest, das erntest du.
- Հէր գոցունու քէնտի պաճաղընտան տարու-
ւար:
Jeden Hammel hängt man an seinen eigen Beinen auf.
- 29 50 119 120 121 122 123 124 125 126 127
- Ատամ տէլել համամ գուպէսի. հէր նէ
տէսն' օ սէսի չըգարր:
Ein Mensch ist er nicht sondern ein Bad-
stubengewölbe; alles was du sagst,
dessen hallt er wieder.
- Տէրսըն սէցէլէն օլուր:
Wer Schmerz leidet wird mittheilend ge-
sprächig.
- Փապուճունու տամա աթաղար:
Selbst seinen Pantoffel haben sie auf das
Dach geworfen.
- Քի՛՛մ եունու, քի՛՛մ թարար, սէօհպէթ
քի՛՛նէ կարար:
Wer hat gehauen gearbeitet, wer hat ge-
kämmt, und wem hat das Compagnie-
geschäft genutzt? D. h. Einer hat durch
die Mühen des andern gewonnen ohne
zu arbeiten.
- Թօօր' աշըն հալնսն նէ ալնար:
Was weiss der Satte von des Hungrigen
Gefühl?
- Ուճուղ էթին չորպար տատող օլուր:
Suppe von billigem Fleisch ist gesch-
macklos.
- Էքէլ էքէք զտէն, էթէ դասասպտան:
Brot vom Bäcker, vom Metzger Fleisch!
- Խըթըլ ըլան պուրունուղ, պիլէ պիլն.
տէն ուղուրուղ:
Wenn einer durch die Nase spricht, und
ein anderer keine hat, da ist eins schlim-
mer als das andre.
- Պանչա պարար, մանչա պարար:
Der Bootshaken gemeinsam, das Essen
gemeinsam.

52	128	<p>Պէրինէ պէր, պէշտ ան զկյատէ: Giebst du auf eine Frage eine Antwort, so folgen fünf und noch mehr.</p>	137	<p>Պուրջը անկէք: Sein Ohr ist ein Loch.</p>	54
129	133	<p>Սապր ըլան գօրուք շարապ օղւր, թուր կափրաղջ ածուսլ: Mit Geduld wird Most Wein und das Maulbeerblatt Seidenstoff.</p>	138	<p>Տեղրի թաղնտա անցեղքէր: Man schlägt das Eisen in der Gluth.</p>	53
130	134	<p>Նէ սօղանն թաթըսղ, նէ տնուղուն պէ յաղ: Welche Zwiebel wäre süß, welches Schwein wäre weiss?</p>	139	<p>Պասապա եաղ գոյկըր, քէէէյէ ճան: Den Metzger bekümmert das Fett, die Ziege das Leben.</p>	54
131	135	<p>Պիլ ան չըրա սաթնաղա չքաղք, այ տա կէք անչամանն տղառ: Wir waren eben ausgegangen Holzstücke zu kaufen, da gieng der Mond aus der ersten (Mond) Nacht hervor.</p>	140	<p>Կեանքուն աղջ սնդրատան կէլք: Des Giau (Ungläubigen) Verstand kommt hintendrein.</p>	53
	136	<p>Լիկ գաշան անկէլքաւէն տիր: Wer in sein eignes Haus flieht, ist ein Narr.</p>	141	<p>Սասարը կիւղիւնտէն փաշալը: Der Schleier ist kostbarer als das Gesicht.</p>	54

2*

<p>35</p> <p>142</p> <p>Չէնկինին կէօյնիւ օլունճան, ֆուրարկնին շննը չբար:</p> <p>Bevor dem Reichen der Tag Almosen zu spenden kommt, entfliegt die Seele des Armen.</p> <p>143</p> <p>Ազաշգ աշըճ, գազկաօղզ պաշըճ:</p> <p>Wenig Nahrung, ein freier Kopf.</p> <p>144</p> <p>Մինարէյի չալան՝ գլըֆընը հազր էտէր:</p> <p>Wer das Minaret beraubt, hält seinen Sack bereit.</p> <p>148</p> <p>Քէտի նէ քի, պուտու նէ օլտուն:</p> <p>So gross die Katze, so gross ist ihre Lende.</p> <p>146</p> <p>Պան էլէ, գանուն էլէ՛մէ:</p> <p>Tödt, doch mache kein Gesetz.</p>	<p>36</p> <p>447</p> <p>Էրի կէմ, տօլոււ սէֆեր:</p> <p>Das Schiff geht schief, der Curs geht grade.</p> <p>148</p> <p>Իւտն արթնայ, տիւտն արթար:</p> <p>Durch Mühe wächst es nicht, durch den Zahn (Spärsamkeit) wächst es.</p> <p>149</p> <p>Տալ տալս գափուշնայ, կնանինանա գա. վուշուր:</p> <p>Der Berg begegnet nicht dem Berge, der Mensch begegnet dem Menschen.</p> <p>150</p> <p>Քէլ պաշ շիֆեր թարագ:</p> <p>Für einen haarigen Kopf bildet der Säbel den Kamm.</p> <p>151</p> <p>Աղ չբգաճաղանա՛ կէօղև չբգըն:</p> <p>Wer den Namen ausreißt (schmäht), dem reiß das Auge aus.</p>	<p>37</p> <p>152</p> <p>Չբաճաղ գան՝ տանարտա գալնայ:</p> <p>Das Blut, das Ausfließen soll, bleibt nicht in der Ader.</p> <p>153</p> <p>Կէօղև էտէ՛ գուլաղ. քիբէտէ:</p> <p>Sein Auge ist beim Werke, sein Ohr beim Lärm.</p> <p>154</p> <p>Պարկայը պէցիւթ քի՛ կէօղ չբարնայս լաղը՛ օլուր:</p> <p>Wer den Raben ernährt, dem hackt er das Auge aus.</p> <p>155</p> <p>Քէնարնա պապ՝ պէգինի ալ, տնարնա պապ՝ գլընը ալ:</p> <p>Sieh auf den Rand und nimm das Linnen, sieh auf die Mutter und nimm die Tochter.</p> <p>156</p> <p>Մուֆթ սիքէ՛ պալտան թաթը տըր:</p> <p>Geschenkter Essig ist süßer als Honig.</p>
--	---	---

- 58 157
Ալմն սարը, սաթնն սարը. գափոռնուս
 զարըսա, գով արըսարը:
 Kauf keinen Rothkopf, verkauf keinen
 Rothkopf, steht er in der Thür, wirf
 ihn auf die Gasse.
- 166
Առը առըլը արըր, սու սանձըլը:
 Bitter ist gut für Bitter, Wasser für die
 Kolik.
- 167
Փէք էիւրիւսն՝ սոյլ տերէր, եակաշ էիւ-
րիւսն՝ սոյլ տերէր:
 Gehst du rasch, heisst es, der Renner,
 gehst du langsam, heisst es, der Bär.
- 168
Տըշարըլը էլի եարար, էշէրիտ պէնի:
 Ausserlich schlägt er einen Fremden, in
 Wahrheit mich.
- 169
Վիւր ահտիւէրոս՝ էօտիւր ահտիւէր սի:
 Da sie Dich schlagen hieszen, geboten sie
 dir nicht zu tödten.
- 170
Մէօլ սէօլիւ աչար:
 Ein Wort zieht das andre.
- 39 162
Սարալը էօր, սէօլիւ կէշմէր:
 Die Stimme des Bartlosen dringt nicht
 durch.
- 163
Պիր վար ըսող ազշատնան, պիր սէ տիւշտիւ-
պաշատնան:
 Einer war gestern Abend da, ein zweiter
 fiel vom Dachfenster herein.
- 164
Գապրուլ օլրիւմիւղ տուլայա՝ ափն տէնիւ-
մէր:
 Zum Gebete, das nicht erhört wird, sagt
 man nicht Amen.
- 165
Էլէր էլլատըն էլի խէ՛ մալը նէլլէրփն.
էլէր Ֆէնայըսա, էէնէ մալը նէլլէրփն:
 Ist dein Sohn gerathen, was brauchst
 du Geld, ist er misrathen, was brauchst
 du Gold?
- 158 158
Եարամուղ առատ՝ եարասըղ օլմաղ:
 Der Kaufbold ist nicht ohne Wunde.
- 159
Տօլթրուղ գանթար ըլան, արըշէրիւ յրու-
գալ ըլան:
 Freundschaft centnerweis, Handel in Lo-
 then.
- 160
Գալլ-ցրուու պօղար:
 Contract verdirbt das Spiel.
- 161
Գափիւրի կրէն՝ հագարը չբար:
 Wer ohne Vertrag hereinkommt, geht
 ohne Zahlung hinaus.

41	42	43
171	177	182
172	178	183
173	179	184
174	180	185
175	181	186
176	182	187

Իքէ ԿԸԸՃՃՃ արասընտաս :
Er ist zwischen zwei Schwertern.

Իքէ սյաղը սիւր փսպուռճոս :
Zwei Füße in einem Schuh.

Տէնիգոտէ սյաղը փաղար օլնալ :
Im Meere ist kein Fischmarkt.

Նէր քէս քէնտէ չըգարընա սյաղար :
Ein jeder schaut auf seine Jagd.

Պիր էլ սէս վէրմէլ :
Eine Hand klatscht nicht.

Նայտան Կէլէն՝ Նոյլա Կլտէր :
In Saus gewonnen, in Braus zerronnen.

Առ սարտաղը՝ առ էօրուհոս ԿԸԸԸԸԸ :
Der Wasserkrug bricht auf dem Weg zum Wasser.

Չիկիկանիէ չէրկէ-վինտէ լրաֆ արամա :
Suche in der Zigeunerhütte keine Blenke.

Լաֆ լլան խարէլիք գայնատաղ :
Mit Schwatzen bringt man die Garküchle nicht zum Kochen.

Արլլ էքսիլիլիլի էէօլ Նուրուհոսան ֆէնա :
Den Verstand verlieren ist schlimmer als das Licht der Augen.

Արլլը տտէմն աղը էր-րէյիլն ինտէ տիր : տէլիլն էր-րէյիլ աղընն ինտէ տիր :
Des Weisen Mund ist in seinem Herzen, des Narren Herz in seinem Munde.

Արլլը էլլատըն վար լաս՝ Նէյնէրսին մալ :
— Արլլը էլլատըն վար լաս՝ Կէնէ Նէյնէրսին մալ :

Hast du einen verständigen Sohn, was soll dir Reichthum, und wieder, hast du einen unverständigen Sohn, was soll dir Reichthum?

Ար Կիւն աղարտըր, գարա Կիւն գարարտ :
Der helle Tag ist lästig, der trübe Tag Erholung.

Ար սյաղյա թալ ալթան օլնալ :
Man wirft keinen Stein nach dem Geier. (Die Ak-baba, weisser Vater, genannte Geierart wird ihres hohen Alters wegen von den Moslimen verehrt).

Արլլը տտէմն իտէ աղլլը տիւնն էյի տիր :
Ein kluger Feind ist besser als ein dummer Freund.

- 44 46
 Աղւ ելէ պաշտոս պիր ելէ. ֆիկր ելէ սանդը
 Թէֆթեկէ, ֆիւշման օլմուղըն էթ-տէյն
 էլէ:
 Beginne ein Werk mit Verstand, mit Ü-
 berlegung befrage die Vernunft, dann
 bereuest du das gethane Werk nicht.
- 186 45
 Աղւ քէրէն՝ ճանտան վէրեր չօր վերէն՝ մաւ
 տան վէրեր:
 Wer wenig gibt, gibt von Herzen, wer
 viel gibt, gibt von seinem Überfluss.
- 194 46
 Աղւ քէրէն՝ ճանտան վէրեր չօր վերէն՝ մաւ
 տան վէրեր:
 Wer wenig gibt, gibt von Herzen, wer
 viel gibt, gibt von seinem Überfluss.
- 195 45
 Աղւ քէրէն՝ ճանտան վէրեր չօր վերէն՝ մաւ
 տան վէրեր:
 Wer wenig gibt, gibt von Herzen, wer
 viel gibt, gibt von seinem Überfluss.
- 196 45
 Աղւ քէրէն՝ ճանտան վէրեր չօր վերէն՝ մաւ
 տան վէրեր:
 Wer wenig gibt, gibt von Herzen, wer
 viel gibt, gibt von seinem Überfluss.
- 197 45
 Աղւ քէրէն՝ ճանտան վէրեր չօր վերէն՝ մաւ
 տան վէրեր:
 Wer wenig gibt, gibt von Herzen, wer
 viel gibt, gibt von seinem Überfluss.
- 198 45
 Աղւ քէրէն՝ ճանտան վէրեր չօր վերէն՝ մաւ
 տան վէրեր:
 Wer wenig gibt, gibt von Herzen, wer
 viel gibt, gibt von seinem Überfluss.
- 199 45
 Աղւ քէրէն՝ ճանտան վէրեր չօր վերէն՝ մաւ
 տան վէրեր:
 Wer wenig gibt, gibt von Herzen, wer
 viel gibt, gibt von seinem Überfluss.
- 200 45
 Աղւ քէրէն՝ ճանտան վէրեր չօր վերէն՝ մաւ
 տան վէրեր:
 Wer wenig gibt, gibt von Herzen, wer
 viel gibt, gibt von seinem Überfluss.

47	198	48	206	49
Աթէշ ալթըննու տէնէր, ալթըննու շէրսաթճէլը: Das Feuer erprobt das Gold, das Gold den Richter.	Ալթէշ ալթըննու տէնէր, ալթըննու շէրսաթճէլը: Allah lasse seinen Knecht nicht in die Hände des Richters und Arztes fallen.	Ալթէշ ալթըննու տէնէր, ալթըննու շէրսաթճէլը: Allah lasse seinen Knecht nicht in die Hände des Richters und Arztes fallen.	Ալթէշ ալթըննու տէնէր, ալթըննու շէրսաթճէլը: Schliesst Gott eine Thür, so öffnet er eine andre.	Ալթէշ ալթըննու տէնէր, ալթըննու շէրսաթճէլը: Schliesst Gott eine Thür, so öffnet er eine andre.
199	200	203	207	208
Աթէշ ինքն ինքն փամբուց պիր ետրտէ օլմազ: Feuer und Baumwolle ver trägt sich nicht an einem Ort.	Ալթէ՛մն կէշտիտ քեօփրիւտէն սէն տէ կէշ: Die Brücke die alle Welt überschreitet, überschreite auch du.	Ալթընն ինսանը էրիտիր. ինսան տու ալթ. թուննու: Das Gold schmilzt den Menschen, der Mensch dann das Gold.	Ալթէ՛նն ապրուլու էլէ պէրսպէր սիր՝: Gott ist mit dem graden Sinn.	Ալթէ՛նն ետփաղընը քիմեկ սոզանալ. էլքաղընը տա քիմեկ տիւղէմիլ: Was Allah gebaut reist Niemand ein, was Allah zerschlug stellt Niemand auf.
201	204	205	209	3
Ալթէ՛նն ինսանը եարաթաղըննու, գըսմէ. թիմտ տէ պէրսպէր վերմիլ սիր: Da Allah den Menschen schuf, hat er auch jedem sein Geschick verliehen.	Ալթընն ալթընն թօփրագ սըր՝ տիլէ եօզ. լաքի ներտէ քի ալթընն տիլէ չը. գար՝ գուտուր տիլէր սուս օլուրէր: Gold ist eine gelbe Erde und hat keine Zunge, doch wo das Gold die Zunge schweigen heisst, da werden alle Zungen still.	Ալթէ՛նն ալթընն ինսանը կէօրէ գար Վէրեր: Allah sieht den Berg eines Mannes, und nach dessen Maass gibt er den Schnee.	Ալթէ՛նն ապրուլու էլէ պէրսպէր սիր՝: Gott ist mit dem graden Sinn.	Ալթէ՛նն ետփաղընը քիմեկ սոզանալ. էլքաղընը տա քիմեկ տիւղէմիլ: Was Allah gebaut reist Niemand ein, was Allah zerschlug stellt Niemand auf.

- 50 210
 Աւելա զսպիտինն աճինի, կէօյտէն կնտիտիը
 չաճինի:
 Bring den Seufzer des Vergewaltigten
 nicht über dich, er zieht den Königs-
 falcken vom Himmel herunter.
- 211
 Աճեստէ աճեստէ, պիւլպիւլ էօթէր գա-
 թեստէ:
 Allmählig singt die Nachtigal auch im
 Bauer.
- 212
 Աճնն վար խէ՛՛ հեր քէշ սնին գուլուն
 տըր, աճնն հող խէ՛՛ սոգադ սնին եօ-
 լունտըր:
 Hast du Geld, dient dir alle Welt; hast
 du keins, ist die Gasse deine Strasse.
- 213
 Աղլատայան չօնուլա սիւտ վէրմէղէր:
 Das Kind, das nicht weint, bekommt
 keine Milch.
- 51 214
 Աչընա քի աճինաճադ օլլայասնն:
 Bedaure nicht, damit du nicht bedauert
 wirst.
- 215
 Աչըքը էշէք՝ աթասնն էիւրիւք օլլուր:
 Der hungrige Esel ist flinker als ein Pferd.
- 216
 Աչը սէօղ աճը էիւրէքտէն կէղը:
 Ein bitteres Wort kommt aus bitterem
 Herzen.
- 217
 Աչնն գարնը աջար, կէօղիւ սոյմալ:
 Des Hungerigen Bauch wird voll, sein Auge
 wird nicht voll.
- 218
 Ասամ օլանա պիւր նասի՛հէթ, ճնւտանա
 պին նասի՛հէթ:
 Für den Menschen ein Rath, tausend für
 den Aussatz.
- 52 219
 Ասամ ասամէ լաղը՞ օլլուր:
 Der Mensch ist dem Menschen nöthig.
- 220
 Ասամ վար քի գարկայը պիւլպիւլ խոէր,
 ասամ վար քի պիւլպիւլն գարկա խոէր:
 Einer macht den Raben zur Nachtigal,
 einer die Nachtigal zum Raben.
- 221
 Պանը գան էլէ իւնմաղլար, գանը սու էլէ
 իւնարլար:
 Mit Blut wäscht man das Blut nicht ab,
 mit Wasser wäscht man Blut ab.
- 222
 Պարանլգաա օտուն գըրան, թաշա վու-
 ռուր պլթասըր:
 Wer im Dunkeln Holz hakt, schlägt das
 Beil gegen den Stein.
- 223
 Պարա խապէր չափուք էէթիտը:
 Schlechte Nachrichten kommen rasch an.

<p>54</p>	<p>224</p>	<p>55</p>	<p>233</p>
<p>Քարը վար քի գճանանը կիւււ խաչը : Es gibt Frauen, die aus ihren Männern Rosen machen.</p> <p>225</p> <p>Քարանըգտտ նէ պէլի : Was weiss man in der Dunkelheit.</p> <p>226</p> <p>Քիււչիւք գարընճանըն գարա թաւ կւղէրին. սէ կէզտիլին կէօրիւր բապի : Die kleine Ameise, die auf einem schwar- zen Steine kriecht, sieht Gott.</p> <p>227</p> <p>Քարը կնանըն չէյթանը արը : Das Weib ist des Mannes Satan.</p> <p>228</p> <p>Քարտաշնա սըրնը աշնա, կիւն օլուր քի սիււնն օլա : Dein Geheimniss eröffne auch deinem Bruder nicht, es kommt ein Tag, dass er dein Feind ist.</p>	<p>229</p> <p>Քարսիւուղ քէստի կէ կւրէք սօլոււմալ էէ. մէլի : Vom Schneiden der Wassermelonen wird das Herz nicht erfrischt, man muss sie essen.</p> <p>230</p> <p>Քավլտտա եուսիւուք սայլլմալ : Beim Crawl wird ein Faustschlag nicht gerechnet.</p> <p>231</p> <p>Քըրր չէվիլի կէօրմէյինչէ թաւ արմալ : Wenn ich nicht vierzig Nüsse sehe, wer- fe ich keinen Stein.</p> <p>232</p> <p>Քըլլալուղուն գարկա օլուրա, ալա չքի- մալ պուրնուն պօրտան : Ist der Rabe dein Führer, so kommt deine Nase nimmer aus dem Kothle.</p>	<p>234</p> <p>Քոււ վար էթի էնիթր, գոււ վար էթ էէ. սիլլիլէր : Es gibt Vögel deren Fleisch gegessen wird, es gibt Vögelenen man Fleisch zu essen gibt.</p> <p>235</p> <p>Քոււ էլալն ոււտու, սն վիււննիլք աւ. չէ էթմէլ : Der Vogel flog aus der Hand, da nutzt nichts mehr der Seufzer der Reue.</p> <p>236</p> <p>Քոււ սիլր տալա տայնա գճանալ : Der Vogel sitzt nicht immer auf einem Zweig.</p>	

- 56 237
**Գուռուբուռուզ ասթա արայուն՝ ասթալիլ աս-
 լիլ:**
 Wer einen Freund sucht ohne Fehler,
 bleibt ohne Freund.
- 238
Գուռու արաճանան էկիլի ումիլիլ:
 Das heisst: Von einem dürren Baume
 Frucht hoffen.
- 239
**Գուռալարիլն էլիլիսի գոռուլարա սաղլիլ
 սլիլ:**
 Der Wölfe Tod ist für die Schafe Leben.
- 240
**Գոյ ձէր սերջուլ՝ քէնսի պաշնիս էլիլիլ,
 սլիլ:**
 Lass den Betrunknen los, mag er am eig-
 nen Kopfe verletzt werden.
- 57 241
**Գորգադ պալիլիլեան՝ նէ քեար էտէր նէ
 գարար:**
 Ein ängstlicher Kaufmann macht keinen
 Gewinn und keinen Schaden.
- 242
**Գորգուլու ասիւշ կէօրիլսէն խոկ, ոչանիլի
 սուրմիսլ էլիլ ասիլ:**
 Besser ist es wach zu bleiben, als schreck-
 hafte Träume sehen.
- 243
**Եսթան էլլանն գոչրուլուան պասնա:
 Եսթան էլլանն գոչրուլուան պասնա:**
 Tritt nicht auf den Schwanz der ruhen-
 den Schlange.
- 244
**Եսթանն կիւմիլիլիլ զլա՝ էսթանն զլիլ-
 սանաս չիւլիլիլ խոկ:**
 Wenn die Lüge ein Zollamt wäre, so
 würde der Lügner im Gefängniß ver-
 faulen.
- 3*
- 58 245
**Եսթանն ձիլն էլիլ էանիլլ՝ քիւնէ կնաննա,
 սլիլ:**
 Des Lügners Haus war verbrannt, Nie-
 mand hat es geglaubt.
- 246
**Եսթանիլու կիւնոն Եսթանիլարա սու Վէ-
 լիլն էօր զրուր:**
 An einem Regentage, wie viele spenden
 da den Hühnern Wasser!
- 247
**Եսթանիլ ասթըտան էլիլ սլիլ սէլլէրոկ՝
 կնաննա:**
 Sagt man, zu Fuss gehn sei besser als
 Reiten, so glaub'es nicht.
- 248
**Եսթանու գուշուն էուլուսլիլ էսթան Աւ-
 լաս սլիլ:**
 Der dem eben dem Ei entschlüpften Vög-
 lein das Nest macht, ist Gott.

- 59 60 64
- 249 254 258
- Եւեւեւ չի՛նք սէտեւ:
Ist nur Speise da, sage nicht: Was ist es?
- 250
Եարանըն իւղէրինէ թուղ սկսէր կքէր:
Er streut Salz und Pfeffer auf seine Wunde.
- 251
Եարարա եափու, եարանարա գափու:
Ist es dir nützlich, so nimm's in's Haus, wenn nicht, so wirf's zur Thür hinaus.
- 252
Եարնըն գարանն իսէ պէյիւնըն թարուգ կիտ տիւր:
Das Huhn von heute ist besser als die Gans von morgen.
- 253
Եարնըն զիտ կէ կօթիւ:
Eine einzelne Hand gibt keinen Ton.
- 254
Եկէլ կափարողը գարա թօփրապէ կակն ին սան ալը:
Der Mensch macht schwarze Erde aus dem grünen Blatte.
- 255
Տուղալըն գուղալը վար, ըիւղկէարըն սկ սի վար:
Die Wand hat Ohren, der Wind hat eine Stimme.
- 256
Եկրին իւսթիւ վար ըսա, ալը սա վար:
Hat die Erde ein Oben, so hat sie auch ein Unten.
- 257
Ելլընըն տիւնեայէ թէսէլ յի պրադաճալը:
Willst du für eine zerstörte Welt einen neuen Grund legen?
- 258
Ելլաւ ակէրին էլլիտ, ելլարալար սէննն էլլիտ:
Zerstöre nicht eines Andern Haus, sonst zerstört man dein Haus.
- 259
Ելլաւ օլլայան իէնտէ օլլար:
Was im Jahre nicht kommt, das kommt in einem Tage.
- 260
Ելլընըն գուղուն էօթիւ գրա օլլար:
Raubvögel leben nicht lange.
- 261
Եիւղանն ելլապ օլան, կէօնիւղանն սաթիտ էլլապ օլլար:
Wer fern ist vom Auge ist fern vom Herzen. (Aus den Augen aus dem Sinn).
- 262
Եիւղանն էիւրէյէ կօլ վար:
Vom Herzen zum Herzen gibt es einen Weg.

- 62 263
 Եկե՛ղիւ տօսի՛թ, դալարի խայրն ասե՛մունն
 Ալևա՛ն սարլապըն:
 Vor dem Menschen mit Freundesgesicht
 und Verrätherherzen bewahre uns Gott.
- 63 268
 Չարար՛, քեզայրն օրթաղը աղը:
 Verlust ist des Gewinnes Genosse.
- 64 272
 Չէնկինէ մալ վերէն՝ աննիղէ առւ անգօէր:
 Dem Reichen Geld schenken heisst Was-
 ser in's Meer giesen.
- 264 273
 Չիւղիւրառէք զէնկիղէքանէն էյի արբ արեւ-
 Էրսե՛ ինանմա:
 Sagt man dir, Armuth sei besser als
 Reichthum, so glaube es nicht.
- 265 274
 Ել էէն աղլայան՝ հեօղսիւղ դաղը:
 Wer über das weint, das ihm nichts an-
 geht, der wird blind.
- 266 275
 Ել էէն դույու դաղլայան՝ քէնաթ արեւ-
 Էյինէ:
 Wer andern eine Grube gräbt, fällt selbst
 hinein.
- 267 276
 Ել էիկիլէն դույույա կիլէն, եարը եօլառ
 դաղը:
 Der Reiche lenkt seinen Wagen vom
 Berge herunter, der Arme verirrt sich
 auf ebenem Felde.
- 268 269
 Չէնահաթ՛, պիկինէ չէօթ ալթընտա աղը,
 պիւղէյինէ սաղ ալթընտա աղը:
 Für den Kundigen steckt die Kunst unter
 einem Hälmchen, für den Unkundigen
 unter einem Berge.
- 269 270
 Չէնկին արեւ-էր դաղա աղը արեւլէր. ֆու-
 քարէ արեւ-էր՝ սերհօլ աղը արեւլէր:
 Fällt ein Reicher, heisst's ein Unfall,
 fällt ein Armer, heisst's er ist betrun-
 ken.
- 270 271
 Չէնկին արապասընը տաղտան աշըրը. զիւ-
 յիւրա արեւ-ղ օվառա շաշըրը:
 Der Reiche lenkt seinen Wagen vom
 Berge herunter, der Arme verirrt sich
 auf ebenem Felde.
- 263 265
 Եկե՛րիւք աթ՛, քէնաթ էէմիտ արթըրը:
 Ein muthiges Ross mehrt sein Futter
 selbst.
- 265 267
 Եու՛մուրթայը նէրսէ եու՛մուրթլաարն ը-
 սա, էէմիտ ան օրառա էէ:
 Wo du dein Ei gelegt hast, da friss auch
 dein Futter.

- 65 Wer mit dem Seile eines Andern in den Brunnen steigt, bleibt auf halbem Wege hängen. 277
 Էրկէր քեռէկն թանճմազ խոթէրսէն, ահագա պըն քէ՛՛մ տիր ահէ՛ յիւ՛ղու՛ կյու՛ն: Willst du Jemand kennen, frage: Wer sind deine Freunde. 278
 Էրկէք դատարկն պըլէ՛ղսէն, պա՛րտ քէօ֊ Թիւ՛ք էթիւ՛: Vermagst du nicht des Guten Werth zu schätzen, so thue wenigstens nichts Böses. 279
 Էր Էրոս՝ չէքիճտէն գօրգմաղ: Ein guter Ambos fürchtet den Hammer nicht. 280
 Էր չարասպ վէ տիրպէր դարը՝ թաթը վէ՛ հիրէ պէնդէրէր: Ein guter Wein und ein reizendes Weib gleichen einem süßen Gifte. 281
 Էլևասը օղմայանըն պիր ահարտ վար֊ էվլա սը օլանըն պին ահարտ: Hat man keine Kinder, so ist es ein Schmerz, hat man Kinder so sind es tausend. 282
 Էքիւ՛ն Էօղ ըսա՛ սուրձանն կիպի կէչինու՛: Hast du kein Brot, so lebe nicht wie ein Sultan. 283
 Էղըթիւ՛ գոյուն գուրտտան գօրգմաղ: Das todtte Schaf fürchtet den Wolf nicht. 284
 Էօթևանէն Էօթէյէ գէյ Էօք Էաօ: Jenseits des Todes gibt es kein Dorf. 285
 Էջիւտ աղլընըն ուսասը սըր֊ թէչլէքէ՛ տէլինն ուսթասը սըր: Rath ist des Verständigen Meister, Verlust der des Narren. 286
 Էօթիւղէ Էքիւք վէրէն Էօք֊ էջիւտ վէրէն չօք: Keiner gibt der Waise Brot, doch viele guten Rath. 287
 Էօթիւղէ տէրէկէր՝ նիլին աղլարսըն֊ կիւլ տիւղիւտ վար սէ ահիլէ: Man sprach zur Waise: Warum weinst du? Die Waise sprach, Was sollt'ich lachen? 288
 Էղըրան քէօփէկ տըլինէ կէօսթէրսէր: Der bissige Hund zeigt seine Zähne nicht. 289
 Թաճարէքար առէթէ ալթըն՝ դանըրա ճան սըր: Für den Geizigen ist das Gold Blut und Seele. 290
 Թաթըր տըլ Էղլանը տէլքաթէն չըդարըր: 291

68	Das gute Wort bringt die Schlange aus der Höhle.	291	Թե՛ստա՛հէտաբըն՝ հէր մատա՛հաթը ներպըլա սիթէր:	70	Ինսան՝ ինսանըն՝ էիւզիւնէ պարար. Ալլա՛հ ինսանըն՝ էիւրէյիէ:	300	Der Mensch sieht des Menschen Gesicht, Gott sein Herz.
69	Sprich von deinem Hunger nicht bei dem Satten.	295	Թօքրու՛ն էանընտա աճըղընը պէյան էթմէ:	70	Ինսանըն՝ էտօղէրի ալլազ օլմաղ փարա էթմէ: էյէր ֆիլբի ֆէօր օլուրսս:	301	Ist des Menschen Verstand trübe, so schadet es nicht, wenn auch die Augen nicht offen sind.
70	Gehe nicht über die Knochel in's Wasser.	296	Թօփուրու՛նտան զէյտակ սոյա կիրմէ:	70	Ինսանըն՝ էտօղէրի ալլազ օլմաղ փարա էթմէ: էյէր ֆիլբի ֆէօր օլուրսս:	302	Der Mensch lebt allein wegen der Ehre. (des Namens).
71	Wer das Unnötige kauft, schlägt auch das Nötige los.	297	Իլաղմ օլմայանը ալան, էլաղմ օլանը սա թար:	70	Ինսանըն՝ սօֆուսու, շէյթանըն մաղա բաղ:	303	Des Menschen Narrheit ist des Teufels Spott.
72	Mit der Nadel gräbt man keinen Brunnen.	298	Իյիէ իիէ գոյու գաղջմաղ:	70	Ինսանըն՝ էտօղէրի ալլազ օլմաղ փարա էթմէ: էյէր ֆիլբի ֆէօր օլուրսս:	304	Der Mensch gräbt man keinen Brunnen.
73	Des Mannes Ehre ist der Preis seines Blutes.	299	Ինսանըն՝ ըրդ՝ գանը փահաղ սըր:	70	Ինսանըն՝ էտօղէրի ալլազ օլմաղ փարա էթմէ: էյէր ֆիլբի ֆէօր օլուրսս:	305	Des Mannes Ehre ist der Preis seines Blutes.
74	Besser Tabak rauchen als ein schlechter Freund.	300	Թիւթիւն իշմէք՝ սիր ֆէօթիւ արդատա տան էյի սիր:	70	Ինսանըն՝ էտօղէրի ալլազ օլմաղ փարա էթմէ: էյէր ֆիլբի ֆէօր օլուրսս:	306	Besser Tabak rauchen als ein schlechter Freund.
75	Bei viel Tabak ist wenig Braten.	301	Թիւթիւն շօտ՝ ֆէյպաղ սալ:	70	Ինսանըն՝ էտօղէրի ալլազ օլմաղ փարա էթմէ: էյէր ֆիլբի ֆէօր օլուրսս:	307	Bei viel Tabak ist wenig Braten.

<p>304</p> <p>Իչիթ-մէյէ կէլիբոսէ՛ իմօմտարի սէն օլ սէջլ- լէմէյէ կէլիբոսէ՛ սօնունճունսու սէն օլ: Gilt's zu hören, sei der erste, der letzte, wenn's zu reden gilt.</p> <p>305</p> <p>Իստէն՝ վէ զիտակ զամթանն զէնկին օլու- նուր: Durch Fleiss und mehr noch Sparsam- keit wird man reich.</p> <p>306</p> <p>Իչիթ-տէ ինտնտա: Höre zu, glaube nicht.</p> <p>307</p> <p>Իբի գէւուէյէ թամփանտա սին էօգ: Wer zwei Kibla's verehrt, ist ungläubig.</p> <p>308</p> <p>Իբի կոթոզ սիբ չէօփիլ-գտէ էօթ-մէղ: Zwei Hähne krähen nicht in einem Ge- büsch.</p>	<p>71</p> <p>72</p> <p>73</p>	<p>309</p> <p>Իբի տէֆա չընգուրա տիւչէն՝ սաչիչ տէլի սիբ: Wer zweimal in das Loch fällt ist ein echter Narr.</p> <p>310</p> <p>Իբի իչ քէօփէյէ վէրիկ սիբ. հէժ էքմեք էէր, հէժ գոյրուլունու սալար: Zwei Dinge thut der Hund zugleich, er frisst das Brot und wedelt mit dem Schwanz.</p> <p>311</p> <p>Իբի կէօնիւլ սիբ օլտուդտան սօնկրա, սա- մանլըգ՝ սէյրան զէֆէ էէրի օլուր: Sind zwei Herzen eins geworden, so ist ihnen auch der Speicher ein Vergnü- gungsort.</p> <p>312</p> <p>Լալլետա թաշ աթետա, էւաթին քերէնիբ: Wirf in die Gasse keinen Stein, sonst wirst du beschmutzt.</p>	<p>313</p> <p>Իէնճիլիբոսէ էօլիւմ, վիլիբոսէ էօգտուլ- լուդ, չօդ միւշքիւլ սիբ: In der Jugend der Tod, im Alter die Noth, das sind sehr bittere Dinge.</p> <p>314</p> <p>Իէօնիւլ սիբ սէօչակիթ իլէ գըլըլըլ, սին սէօչակիթ իլէ էամբըմազ: Ein Herz wird in einem Gespräch gebro- chen und in tausend nicht geheilt.</p> <p>315</p> <p>Իլուղէլի կէօրտիւքտէ՛ խիւտայէ հէմուու- սէնա էյլէ: Wenn du etwas Schönes siehst, sage Gott zweimal Dank.</p> <p>316</p> <p>Իլիւղէլէ պարմազ սէլապ ալլ: Schönes zu betrachten ist ein gutes Werk.</p> <p>317</p> <p>Իլիւլ թիբէնսիդ, միւշապէթ էնիլիլիդ օլ- մազ: A</p>
---	-------------------------------	--	--

- 77 331 Զօճո՛ւք, սէր՛ջ զէ՛ն տիկանէ, իւչիւն տէ սէօսովէթինէ անէլ զուհոնո՛ւզ:
Was ein Kind, ein Trunkner und ein Ver-
rückter sagen, darum kümmert man
sich nicht.
- 332 Պարտա՞ց ե ու վարլանո՞ղ, դա՛միտղնը պո՛ւլ-
տու:՝
Der Topf rollte hin, da fand er seinen
Deckel.
- 333 Պէջ փարճո՞ք պի՛ր տէյիլ:՝
Die fünf Finger sind nicht gleich.
- 334 Պըջա՞գ եարա՞ղ կէջէր, տի՛լ եարա՞ղ կէջ-
մէլ:
Die Wunde vom Messer vergeht, die
Wunde von der Zunge vergeht nicht.
- 335 Պի՛ր քիթապըն էքի եիւղիւնիւ օքո՛ւմալ:՝
A*
Man muss an einem Buche die beiden
Seiten lesen.
- 78 336 Պի՛ր ատամն առը չքգաճաղընս կէօղիւ-
չքգըն տաճա կէթ տի՛ր:
Besser ist es eines Menschen Auge als
seinen Ruf verderben.
- 337 Պի՛ր նաղըմը վար, իւչ նալ լլան պի՛ր էջէ-
յէ գալո՞ղ:
Ein Hufeisen ist da, es fehlen uns noch
drei nebst dem Esel.
- 338 Պո՛ւ տիւնեանըն էվկէլնի տէ տիւչիւնն ա-
խըրըն տա:
Denk an den Anfang und an das Ende
dieser Welt.
- 339 Սագա՛լ պալա գո՛ւրպան զսու՛ն:
Der Bart falle als Opfer für den Kopf.
- 79 340 Սամաղընն էանկըն՝ մաղնը ալըր, հաս-
տալը՝ ճանընը ալըր, գալընը՝ ատամն
աղընը ալըր:
Die Stambuler Feuersbrunst verzehrt
dein Hab' und Gut, seine Krankheit
raubt das Leben, seine Frauen den
Verstand.
- 341 Սալը փարա թէլ թիւքէնի:՝
Gezähltes Geld schwindet schnell.
- 342 Սաջնը պէրպէր տիւքէնանընտա պրազն.
Մլա՛ պէրպէրին հարգը էօտէնիւլ:
Man bezahlt den Barbier nicht, wenn man
die Haare in seiner Bude lässt.
- 343 Սապահտան էրքէն դաղանըն հէր էշի լ-
րատա կիտէր:
Wer am Morgen früh aufsteht, dem geht
Alles flink von Statten.

- 80 344
**Ատլ կիտէր, դուստու գայլը. ա՛նչէ կիտէր՝
 փեսէ գայլը. ինտան կիտէր՝ նամը գա-
 լըր:**
 Der Strom geht, sein Sand bleibt; das
 Geld geht, sein Beutel bleibt; der
 Mensch geht, sein Name bleibt.
- 81 349
**Վէրէտէյն շարապ ետէն՝ եքի տէֆա սերհօշ
 օլուր:**
 Wer Wein auf Borg trinkt wird doppelt
 trunken.
- 82 354
**Քէօփէյն աղլընը գափաղը թուրթան քէ-
 մըք տիր:**
 Es ist der Knochen, der dem Hunde das
 Maul zuhält.
- 350
**Վերգարէյն կէջնի օլուսնա, ֆուգարէ-
 նին ճանը չբար:**
 Bevor der Vezir angekleidet ist, sind die
 Armen gestorben.
- 351
Տելինի գապթ էտէն՝ պաշընը դուրթարըր:
 Wer seine Zunge zügelt, schützt seinen
 Kopf.
- 352
Տիւստնսղ ալէֆ օլմաղ:
 Ohne Nebel gibt es kein Grünfutter.
- 353
Տամիա տամիա կէօլ օլուր:
 Tropfen und Tropfen wird es ein Sec.
- 80 345
Սոյրուն ագարընա կիթմէլ:
 Man muss mit dem Strome schwimmen.
- 346
Սօրուսնու օլ քի սկիլնի օլասըն:
 Frage damit du weisst.
- 347
Վարլըթ կէպէ տիր. նեղէր սօզուրուր:
 Die Zeit ist schwanger, was wird sie ge-
 bären?
- 348
**Վարլըթուղ էփէ կէէն, պապամը սօլմաղ.
 հէլպէթ ախամը սօրար:**
 Wer zur Unzeit in's Haus kommt fragt
 nicht nach meinem Vater sondern ge-
 wiss nach meiner Mutter.